

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een confrontatie met mijn vooroordelen

Wolf, M.J.F. van der Wolf

Citation

Wolf, M. J. F. van der W. (2025). Een confrontatie met mijn vooroordelen. *Tijdschrift Voor Herstelrecht*, 25(1), 10-13.
doi:10.5553/TvH/1568654X2025025001002

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4296410>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

COLUMN

Een confrontatie met mijn vooroordelen

Michiel van der Wolf

Onlangs mocht ik voor de eerste keer getuige zijn van de uitoefening van het spreekrecht door een slachtoffer tijdens een tbs-verlengingszitting. Vanuit mijn positie als rechter-plaatsvervanger zat ik op de eerste rang, klaar om de uitwerking van de op 1 januari 2025 in werking getreden regeling te beoordelen. Ik moet toegeven dat ik wat vooroordelen had over deze verandering. Die had ik in bijna een decennium opgebouwd, vanaf het moment dat de wens tot spreekrecht op de tbs-verlengingszitting door belangenverenigingen van slachtoffers/nabestaanden (hierna: slachtoffers) bij de politiek aanhangig was gemaakt.

Door het ministerie werd ik destijds gevraagd om de behoeften van slachtoffers ter zake van de tbs te onderzoeken. Ik had het voorrecht om enkele families te spreken, wier levens door een zeer ingrijpend delict – dat is helaas bij tbs altijd het geval – waren getekend. Wat opviel was dat ze vooral behoefte hadden aan informatie over de tbs-behandeling. Een voorbeeld: enkele jaren daarvoor (2011) was een slachtofferonderzoek een verplicht onderdeel geworden van de verlofverlening aan tbs-gestelden. Dit betekent dat slachtoffers informatie krijgen, maar ook kunnen aangeven voor welke gebieden – namelijk daar waar de levens van slachtoffers zich afspelen – zij een gebiedsverbod wensen. De rationale hiervoor was het voorkomen van onverwachte confrontaties met de verlofganger, in theorie een prijzenswaardig oogmerk. Punt was alleen dat in de praktijk hiermee in zekere zin een onverwachte confrontatie werd toegevoegd. Omdat slachtoffers niet of nauwelijks informatie kregen over (de voortgang van) de tbs-behandeling, kwam het voor dat het eerste bericht dat ze daarover kregen de mededeling was dat de tbs-gestelde klaar was voor verlof. Voor dat bericht waren de meeste slachtoffers op dat moment zelf niet klaar geweest.

Het bevestigde de vrees die ik in mijn vorige column in dit tijdschrift (2012) heb geuit, dat een dergelijke beleidsmatige toekenning van een grotere positie van slachtoffers in het tbs-beleid eerder tot verwijdering dan tot toenadering tussen beide partijen zou leiden, alsmede waarschijnlijk tot belemmering van beide individuele paden richting psychologisch herstel. Niet elke versterking van de positie van het slachtoffer is immers een versterking van het herstelrechtelijke perspectief. Mede op basis van de uitkomsten van mijn onderzoek werd er door het ministerie in een Kamerbrief (2017) voor gekozen om geen spreekrecht op de tbs-verlengingszitting in te voeren. De prospectieve beslissing inzake de tbs-verlenging werd als wezenlijk anders beschouwd dan de meer retrospectieve beslissing in een strafzaak, zodat de visie van slachtoffers daarop nauwelijks van invloed kan zijn. Spreekrecht zou daarmee verwachtingen wekken die niet waargemaakt kunnen

worden. In plaats daarvan werd ingezet op meer informatievoorziening over en weer. Zo zou ook het Openbaar Ministerie bij slachtoffers moeten informeren welke wensen en behoeften er bestaan en daarmee, naast het advies van de reclasering, rekening houden in de vordering.

Een jaar later (2018) werd spreekrecht op de tbs-verlengingszitting desondanks weer op de wetgeversagenda gezet. Nu het beperkt spreekrecht betreft, enkel gekoppeld aan bijzondere voorwaarden bij verlenging of verlening van een voorwaardelijke tbs-modaliteit (tbs met voorwaarden of voorwaardelijke beëindiging van de tbs met dwangverpleging), is de visie van slachtoffers wel relevant. Het gaat dan immers eveneens over gebieds- of contactverboden, vergelijkbaar met het slachtofferonderzoek bij verlof, om een confrontatie te voorkomen. Echter, niet waargemaakte verwachtingen kunnen nog steeds voorkomen als de geformuleerde voorwaarden niet worden overgenomen. Een ander bezwaar is uiteraard dat ook een beperkt spreekrecht minder beperkt wordt ingevuld, en als geheel van oneigenlijke invloed is op het brein en de beslissing van de rechter. Maar mijn belangrijkste bezwaar, zoals ook verwoord in de bijdrage 'Tbs – door mensen voor mensen' (*Strafblad*, 2018), bleef dat de gebrekkige informatiepositie mogelijk als schrikreactie een harde en afstotende houding oproept. Dit geldt met name voor de beslissing om voorwaardelijke beëindiging van de tbs met dwangverpleging te verlenen, net als het eerste verlof een uiterst spannend moment in de tbs-behandeling.

Met die gebrekkige informatievoorziening is het misschien iets beter gesteld dan tien jaar geleden, administratief gezien zijn er wel slagen gemaakt. Maar de medisch-ethische belemmeringen (beroepsgeheim) zijn wellicht zelfs toegenomen onder invloed van de toegenomen bewustwording van de reikwijdte van de AVG. En ook de behandelculturele belemmeringen, het idee dat het informeren of betrekken van slachtoffers de behandeling van de tbs-gestelde zou hinderen, zijn – ondanks een ingevoerde richtlijn en meer kennis over de voordelen hiervan – nog altijd actueel. Een laatste bezwaar was de eendimensionale visie op de behoeften van het slachtoffer die uit regelgeving en beleid blijkt, terwijl die behoeften dus bij een goede informatiepositie wel eens anders zouden kunnen zijn.

Terug naar de bewuste zitting, waar ik dus bevooroordeeld met betrekking tot deze materie op mijn rechtersstoel zat. Maar daar gebeurde iets, waardoor mijn vooroordelen allengs plaats moesten maken voor verwondering. Het spreekrecht van het slachtoffer vond plaats nadat alle vragen gesteld waren, voorafgaand aan de standpunten van de partijen. Het slachtoffer vertelde hoe de tbs-gestelde hem en zijn familie had aangevallen, hoe ze vreesden dat het te maken had met het feit dat ze Joods zijn, dat ze nog altijd bang waren voor de man en dat ze hoopten dat het al lopende gebiedsverbod verder uitgebreid zou worden om enige confrontatie te voorkomen. De officier nam deze wens over in haar standpunt en de advocaat ging daar ogenschijnlijk uit gewoonte tegenin. En toen kreeg de tbs-gestelde het laatste woord. Normaliter wordt dat gebruikt om nog een laatste punt in eigen voordeel te maken, of weet men niets relevants meer te zeggen. Maar in dit geval werd het laatste woord uitvoerig benut om van mens tot mens te reageren op het slachtoffer om te proberen diens angst weg te nemen. De tbs-gestelde gaf aan dat hij ten tijde

van het delict onder invloed van een psychose had gehandeld en dat hij op onrealistische gronden wantrouwig en agressief naar de slachtoffers was geweest. In werkelijkheid had en heeft hij helemaal niets tegen de slachtoffers, hetgeen hij – terug in de realiteit na instelling op antipsychotische medicatie – met overtuiging kon uitleggen. Hij drukte het slachtoffer op het hart dat hij en zijn familie niet meer bang voor hem hoefden te zijn. Het raakte hem dat zij zich nu zo voelden en dat speet hem enorm. Om dat kracht bij te zetten, gaf hij aan het geen enkel probleem te vinden als het gebiedsverbod verruimd zou worden. Eerder had hij al ingestemd met de verlenging van zijn tbs-maatregel. Dat voelde welhaast ongepast, onder de indruk als we waren van de helende woorden die waren uitgesproken. Maar om hem serieus te nemen hebben we toch de maatregel verlengd en het gebiedsverbod verruimd. Hij onderging de uitspraak op waardige wijze en werd toen weer afgevoerd door de parketpolitie. Het slachtoffer liet daarna informeel weten heel dankbaar te zijn voor de mogelijkheid te spreken en hoe dat op zitting had uitgekapt.

Uiteraard is het voorstelbaar dat ik bij mijn eerste ervaring met het spreekrecht op de tbs-verlengingszitting een witte raaf heb getroffen. De meeste, doorgaans chronische ziektebeelden van tbs-gestelden staan een dergelijk veranderd inzicht ook minder toe (al is dat wellicht ook een te eendimensionaal perspectief). En veel van mijn aanvankelijke tegenargumenten zien ook meer op de veel spannendere zitting waarin voorwaardelijke beëindiging wordt verleend, in plaats van een tbs met voorwaarden verlengd, zoals in dit geval. Maar de les die ik hieruit haal, is dat niet de achtergrond van de regel de uitwerking ervan bepaalt; dat doen de mensen die er invulling aan geven. Waar ik vooraf vreesde dat het voor meer verwijdering zou zorgen, zorgde het in dit geval voor toenadering. Een risico in theorie, werd een kans in de praktijk. Het laatste woord – mogelijk is het een idee om meteen na uitoefening van het spreekrecht de tbs-gestelde al om een reactie te vragen, zodat dit wezenlijke recht in het belang van de eigen zaak kan worden ingezet – werd een daad van herstel.

Uiteraard is zo'n zitting niet de ideale omgeving voor een herstelrechtelijke interventie. Regelmatig ook maak ik mee dat de formele procedure mensen zo vastzet in hun rol, dat menselijke beslissingen juist worden belemmerd. Maar hier gebeurde wat ik, naast andere onderzoekers, bemiddelaars en behandelaars, heb kunnen constateren met betrekking tot slachtoffer-dadercontact tijdens de tbs-behandeling: veel angst kan door gecontroleerde ontmoeting worden weggenomen. Angst, die overigens ook vaak leeft bij de tbs-gestelde, juist voor het oordeel. Slachtoffers gaven na contact bijvoorbeeld aan niet meer in paniek te zullen raken bij een eventuele confrontatie op straat. Het moge duidelijk zijn dat meer contact tijdens de behandeling – net als meer informatie, bijvoorbeeld ook over de mogelijkheid tot contact – ook de scherpe kantjes af zou kunnen halen van het spreekrecht op zitting over gebiedsverboden na afloop van de behandeling. Eén slachtoffer gaf aan in de tbs-gestelde een, weliswaar door beperkingen geplaagd, mens te hebben ontmoet: 'In mijn beleving was hij een monster, dat stukje is weg.' Het werd de veelzeggende titel van ons onderzoeksverslag (*Sancties*, 2021). Lang opgebouwde vooroor-

delen kunnen worden weerlegd. Dat geldt kennelijk ook voor die van mij over het slachtofferspreekrecht op de tbs-verlengingszitting.

Literatuur

- Denderen, M. van & Wolf, M.J.F. van der (2021). 'In mijn beleving was hij een monster, dat stukje is nu weg.' Aandacht voor slachtoffers in de tenuitvoerlegging van de tbs. *Sancties*, (5), 29-38.
- Wolf, M. van der (2012). Herstel en TBS. *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 12(3), 3-6.
- Wolf, M.J.F. van der (2018). Tbs - door mensen, voor mensen. Over het belang van medewerkers en slachtoffers/nabestaanden in de tenuitvoerlegging van de tbs. *Strafblad*, 16(5), 42-50.